

Ю. І. Шаповал

Правотроцькістського блоку Судовий процес

«ПРАВОТРОЦЬКІСТСЬКОГО БЛОКУ» Судовий процес

Відбувся 2—13 березня 1938 у Москві. Загалом на ньому засуджено 21 особу, зокрема колишніх головного редактора г. «Правда» [М. Бухаріна](#), голову Раднаркому СРСР, а перед арештом — наркома зв'язку СРСР *О. Рикова*, наркома внутрішніх справ СРСР *Г. Ягоду*, першого заступника наркома закордонних справ СРСР *М. Крестинського*, наркома землеробства СРСР *М. Чернова*, наркома фінансів СРСР [Г. Гринька](#), наркома зовнішньої торгівлі СРСР *А. Розенгольца*, першого секретаря ЦК КП(б) Узбекистана *А. Ікрамова*, голову Раднаркому Узбекистана *Ф. Ходжаєва*, першого секретаря ЦК КП(б) Білорусі *В. Шаранговича*, лікарів *Л. Левіна* і *Д. Плетньова*, секретаря НКВС СРСР *П. Буланова*, секретаря письменника [М. Горького](#) та директора музею його імені *П. Крючкова*. За цією ж справою заарештовано і *Х. Раковського* — колишнього голову Раднаркому УСРР (1919—23), до арешту — начальника управління наркомату охорони здоров'я РСФРР. Ще 1936 вперше оголошено про те, що розпочато слідство проти *М. Бухаріна*, *О. Рикова* і колишнього лідера профспілок у СРСР *М. Томського*. Останній покінчив життя самогубством, а проти двох попередніх слідство офіційно припинили у вересні 1936. У дійсності за *М. Бухаріним* і *О. Риковим* було встановлено посилений нагляд. З таборів і заслання до Москви етапували низку їхніх колишніх соратників по внутрішньопартійній боротьбі. Невдовзі окремі заарештовані надали свідчення про існування у СРСР терористичної організації правих на чолі з *М. Бухаріним* і *О. Риковим*. У грудні 1936 питання про них поставлено на пленумі ЦК ВКП(б), що вирішив відкласти його до наступного пленуму. На лютнево-березневому пленумі 1937 нарком внутрішніх справ СРСР [М. Єжов](#) повідомив про отримані вичерпні свідчення, що підтверджують «провину» *М. Бухаріна* і *О. Рикова*. З ініціативи *Й. Сталіна* їх вивели зі складу ЦК ВКП(б) і в той самий день заарештували. У лютому 1938 Прокурор СРСР [А. Вишинський](#) надіслав *Й. Сталіну* проєкт повідомлення в пресі про наступний відкритий судовий процес, до якого той вніс низку доповнень і змін, що зводились до підкреслення особливої ролі *М. Бухаріна* і *О. Рикова* в керівництві заколотом. 28 лютого 1938 відредаговане повідомлення оприлюднено в пресі. У обвинувальному висновку містились

звинувачення в організації вбивства [С. Кірова](#), смерті В. Куйбишева, [В. Менжинського](#), М. Горького і його сина, а також у спробі отруїти М. Єжова. Крім цього, М. Бухаріна звинуватили у тому, що 1918 він разом із лівими есерами і групою лівих комуністів намагався зірвати підписання [Брестського \(Берестейського\) мирного договору](#), заарештувати і вбити [В. Леніна](#) і Й. Сталіна та сформувати новий уряд. 18 з учасників процесу були засуджені до страти. Засуджених до позбавлення волі Д. Плетньова, Х. Раковського, С. Бессонова у вересні 1941 розстріляли в Орловській в'язниці (РФ). У зв'язку з цією справою здійснено велику кількість арештів, зокрема в УРСР. К. Ікрамов, В. Шарангович, В. Іванов, Г. Гринько, І. Зеленський були офіційно реабілітовані 1957—59, М. Крестинський — 1963, решта (окрім Г. Ягоди) — 1988.

Рекомендована література

1. Коэн С. Бухарин. Политическая биография. 1888—1938. Москва, 1988;
2. О так называемом «Антисоветском правотроцкистском блоке» // Известия ЦК КПСС. 1989. № 1;
3. Шелестов Д. Время Алексея Рыкова. Москва, 1990;
4. Реабилитация. Политические процессы 30—50-х годов. Москва, 1991;
5. Шаповал Ю. І. Україна 20—50-х років: сторінки ненаписаної історії. К., 1993;
6. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ—ХХ ст.: Істор. нариси. К., 2002;
7. Яковлев А. Сумерки. Москва, 2003.

Бібліографічний опис:

Правотроцькістського блоку Судовий процес / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-879517>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).